

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18181349>

МОЛИЯВИЙ КОНТРОЛЛИНГНИНГ АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИ БАРҚАРОРЛИГИГА ТАЪСИРИ

Карлибаева Р.Х.

и.ф.д., профессор

Тошкент давлат иқтисодийёт университети

Уразбаева И.К.

PhD., катта ўқитувчи

Тошкент давлат иқтисодийёт университети

Аннотация – Мазкур мақолада молиявий контроллингнинг акциядорлик жамиятларида барқарор ривожланишини таъминлашдаги ўрни ва таъсир механизми илмий-амалий жиҳатдан таҳлил қилинади. Тадқиқот доирасида молиявий контроллинг тизимининг стратегик режаслаштириш, бюджетлаштириш, харажатлар ва натижалар мониторинги, рискларни бошқариш ҳамда қарор қабул қилиш сифатини оширишга қаратилган интеграциялашган функциялари очиқ берилади. Акциядорлик жамиятларида корпоратив бошқарув самарадорлиги, молиявий шаффофлик ва инвестицион жозибadorликни кучайтиришда контроллинг инструментларининг аҳамияти асослаб берилади. Шунингдек, молиявий контроллинг орқали ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, молиявий барқарорликни мустаҳкамлаш ва узоқ муддатли қиймат яратиш имкониятлари илмий хулосалар билан ёритилади. Тадқиқот натижалари акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизимини такомиллаштириш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиқишга хизмат қилади.

Калит сўзлар: молиявий контроллинг, акциядорлик жамиятлари, молиявий барқарорлик, корпоратив бошқарув, стратегик режаслаштириш, бюджетлаштириш, рискларни бошқариш, инвестицион жозибadorлик.

КИРИШ

Ҳозирги глобал иқтисодий муҳитда рақобат кучайиши, молия бозорларидаги беқарорлик ва ташқи хавф-хатарларнинг ортиб бориши акциядорлик жамиятларидан бошқарувнинг сифат жиҳатдан янги даражасини талаб этмоқда. Айниқса, акциядорлик жамиятларида молиявий барқарорликни таъминлаш, узоқ муддатли қиймат яратиш ва инвесторлар манфаатларини ҳимоя қилиш масалалари корпоратив бошқарув тизимининг устувор йўналишларидан бирига айланмоқда. Бундай шароитда молиявий қарорларнинг асосланганлиги,

ресурслардан самарали фойдаланиш ва рискларни ўз вақтида аниқлаш ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Молиявий контроллинг замонавий бошқарув концепцияси сифатида акциядорлик жамиятларида стратегик ва жорий молиявий жараёнларни мувофиқлаштириш, режалаштириш ва назорат қилишни таъминловчи муҳим инструмент ҳисобланади. У фақатгина молиявий натижаларни таҳлил қилиш билан чекланиб қолмасдан, корхона фаолиятининг барча босқичларида бошқарув қарорларини ахборот билан таъминлаш, харажатлар ва даромадлар ўртасидаги мутаносибликни сақлаш ҳамда молиявий рискларни бошқаришга хизмат қилади. Шу жиҳатдан, молиявий контроллинг акциядорлик жамиятларининг барқарор ривожланишини таъминлашда тизимли ва интеграциялашган ёндашувни шакллантиради.

Ўзбекистон иқтисодиётида корпоратив секторни ривожлантириш, акциядорлик жамиятларида шаффофликни ошириш ва халқаро бошқарув стандартларини жорий этиш бўйича олиб борилаётган ислохотлар молиявий контроллинг масаласининг долзарблигини янада оширмоқда. Амалиёт шунини кўрсатадики, молиявий контроллинг тизими самарали йўлга қўйилган акциядорлик жамиятлари ташқи шокларга нисбатан барқарорроқ бўлиб, инвестицион жозибадорлиги ва рақобатбардошлиги юқори бўлади. Шу билан бирга, кўплаб жамиятларда молиявий контроллингнинг назарий асослари етарли даражада шаклланмаган ёки у фақат ҳисобот функцияси билан чекланиб қолмоқда.

Шу муносабат билан мазкур мақолада молиявий контроллингнинг акциядорлик жамиятлари барқарорлигига таъсири илмий-назарий ва амалий жиҳатдан таҳлил қилиниб, унинг корпоратив бошқарув самарадорлигини оширишдаги ўрни очиқ берилади. Тадқиқот молиявий контроллингни жорий этиш ва ривожлантириш орқали акциядорлик жамиятларида молиявий барқарорликни мустаҳкамлаш ҳамда узоқ муддатли стратегик мақсадларга эришиш имкониятларини асослашга қаратилган.

АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ

Илмий адабиётларда молиявий контроллинг акциядорлик жамиятларида бошқарув қарорларини ахборот-аналитик жиҳатдан қўллаб-қувватловчи, стратегик мақсадлар билан жорий молиявий фаолиятни мувофиқлаштирувчи интеграциялашган тизим сифатида талқин этилади. Айниқса, Европа илмий мактабида молиявий контроллинг анъанавий назорат функцияси билан чекланмай, корхона барқарорлигига хизмат қилувчи бошқарув концепцияси сифатида шаклланган. Ушбу ёндашувларда контроллинг молиявий натижаларни режалаштириш, бюджетлаштириш, харажатларни бошқариш ва оғишларни

таҳлил қилиш орқали акциядорлик жамиятларида ресурслардан самарали фойдаланишни таъминлаш механизми сифатида қаралади.

Англо-саксон илмий анъанасида молиявий контроллинг кўпроқ бошқарув ҳисоби ва самарадорликни баҳолаш тизимлари билан узвий боғлиқ ҳолда ўрганилади. Бу йўналишда тадқиқотлар акциядорлик жамиятларида молиявий кўрсаткичлар билан бир қаторда нефинанс омилларни ҳам ҳисобга олиш зарурлигини асослаб беради. Стратегик бошқарув ва қиймат яратиш концепциялари доирасида молиявий контроллинг акциядорлар манфаатларини ҳимоя қилиш, капитал қийматини ошириш ва узоқ муддатли барқарорликни таъминлаш воситаси сифатида талқин қилинади.

Корпоратив бошқарув масалаларига бағишланган илмий ишларда молиявий контроллинг шаффофликни ошириш, ҳисобдорлик ва назоратни кучайтириш орқали акциядорлик жамиятлари барқарорлигини мустаҳкамловчи муҳим институционал инструмент сифатида кўрсатилади. Бундай тадқиқотларда контроллинг тизими ички назорат, кузатув кенгаши фаолияти ва молиявий ҳисобот сифатини яхшилаш билан боғлиқ ҳолда таҳлил қилинади. Натижада молиявий контроллинг корпоратив бошқарув самарадорлигини ошириш орқали инвестицион жозибадорлик ва бозор ишончини кучайтиришга хизмат қилиши таъкидланади.

Илмий адабиётларда молиявий контроллинг ва рискларни бошқариш ўртасидаги узвий боғлиқликка ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, риск-ориентирланган молиявий контроллинг акциядорлик жамиятларида молиявий барқарорликни сақлашда муҳим аҳамиятга эга бўлиб, у эҳтимолий молиявий хатарларни олдиндан аниқлаш, сценарийлар ишлаб чиқиш ва стратегик қарорларни асослаш имконини беради. Бу эса ташқи иқтисодий ўзгаришлар шароитида жамиятларнинг мослашувчанлигини оширади.

Шунингдек, молиявий ҳисобот ва интеграциялашган ҳисобот бўйича тадқиқотларда молиявий контроллингнинг роли кенгайтирилган ҳолда талқин қилинади. Ушбу ишлар молиявий барқарорликни фақатгина бухгалтерия кўрсаткичлари орқали эмас, балки бизнес-модель, бошқарув сифати ва узоқ муддатли қиймат яратиш омиллари билан боғлиқ ҳолда баҳолаш зарурлигини асослаб беради. Бу эса молиявий контроллингни акциядорлик жамиятларида барқарор ривожланишни таъминловчи марказий бошқарув элементи сифатида кўришга олиб келади.

Умуман олганда, мавжуд илмий адабиётлар молиявий контроллингнинг акциядорлик жамиятлари барқарорлигига ижобий таъсирини кенг ёритиб берса-да, уни миллий иқтисодий шароитлар, институционал муҳит ва корпоратив амалиёт хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда такомиллаштириш масалалари етарлича ўрганилмаган. Мазкур ҳолат молиявий контроллингнинг акциядорлик

жамиятлари барқарорлигига таъсирини чуқур илмий таҳлил қилиш ва амалий тавсиялар ишлаб чиқиш зарурлигини белгилаб беради.

МЕТОДОЛОГИЯ

Тадқиқотда молиявий контроллингнинг акциядорлик жамиятлари барқарорлигига таъсирини аниқлаш учун комплекс ва тизимли ёндашув қўлланилди. Методологик асос сифатида корпоратив молиявий бошқарув ва стратегик контроллинг концепциялари қабул қилиниб, молиявий контроллинг барқарорликни таъминловчи интеграциялашган бошқарув механизми сифатида талқин этилди.

Таҳлил жараёнида акциядорлик жамиятларининг молиявий барқарорлиги ликвидлик, рентабеллик ва капитал тузилмаси кўрсаткичлари орқали баҳоланди ҳамда улар молиявий контроллинг инструментлари билан боғлиқ ҳолда ўрганилди. Динамик ва таққослама таҳлил усуллари орқали молиявий контроллинг даражаси турлича бўлган жамиятлар ўртасидаги фарқлар аниқланди.

Шунингдек, риск-ориентирланган ёндашув асосида сценарийли таҳлил қўлланилиб, ташқи иқтисодий ўзгаришлар шароитида молиявий барқарорликка чидамлилиқ баҳоланди. Тадқиқот очиқ молиявий ҳисоботлар ва расмий статистик маълумотларга таянади. Қўлланилган методология молиявий контроллингнинг акциядорлик жамиятлари барқарорлигига таъсирини илмий жиҳатдан асослаш имконини беради.

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

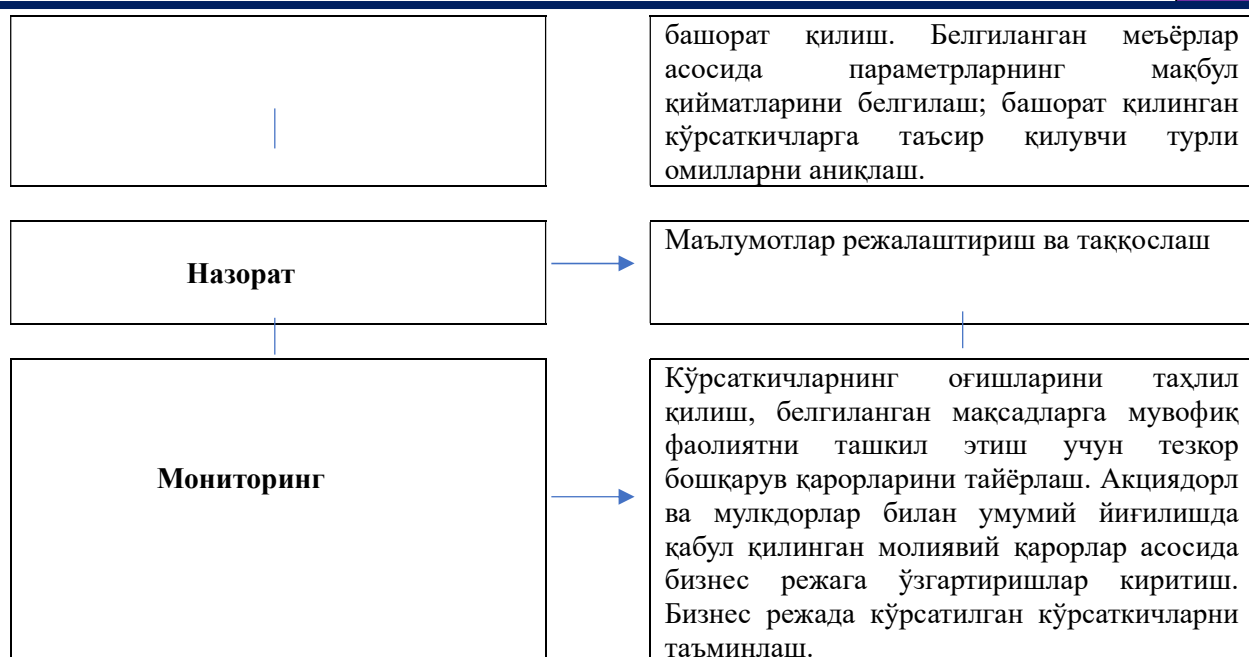
Мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган акциядорлик жамиятларининг сонининг камайиши уларнинг инқирозли вазиятларга дуч келиши оқибатидир. Акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув муаммоларининг мавжудлиги устав капитали ҳажмининг ошмаслиги, корпоратив бошқарув тизимига буйсунувчи компонентларнинг салбий фаолият олиб боришидадир. Акциядорларнинг умумий йиғилишида қабул қилпнаётган молиявий қарорларнинг нотўғрилиги, молиявий контроллинг тизимининг мавжуд эмаслиги, менежерларнинг вазифалари ноутўғри тавсимланганлиги сабабли акциядорлик жамиятлари қимматли қоғозлар бозорида ўз ўрнини топа олмаяпти. Агарда акциядорлик жамиятлари фаолиятига унинг барқарорлигини доимий равишда текширни амалга оширадиган молиявий контроллинг тизими жорий этилса ва аниқ белгиланган дастур асосида назорат олиб борилса, акциядорлик жамиятлари сони купайиши кузатилиши мумкин.

Молиявий контроллинг корпоратив молиявий бошқарув тузилмаси сифатида бошқарувнинг барча мақсадларини бирлаштиришга қаратилган бўлиб, унинг воситалари ва моделлари АЖларнинг ўзоқ муддатли ишлашини таъминлаш учун ўзоқ муддатли даврга қаратилган.

Молиявий контроллинг, аксинча, мумкин бўлган оғишлар, номувофикликлар, хатоларни аниқлайдиган кўрсаткичларнинг режалаштирилган ва ҳақиқий қийматлари ўртасидаги оғишларни аниқлаш учун келажакга қаратилган узлуксиз ахборотни қайта ишлаш жараёнидир. Молиявий контроллингни акциядорлик жамиятларига жорий этиш орқали акциядорлик жамиятлари фаолиятидаги мавжуд камчиликларнинг олдини олиш ва унинг бозордаги мавқени таъминлашдан иборатдир. Бунинг учун албатта, эски усулларни янги замонавий инструментлардан фойдаланиш орқали амалга ошириш тақазо этилади.

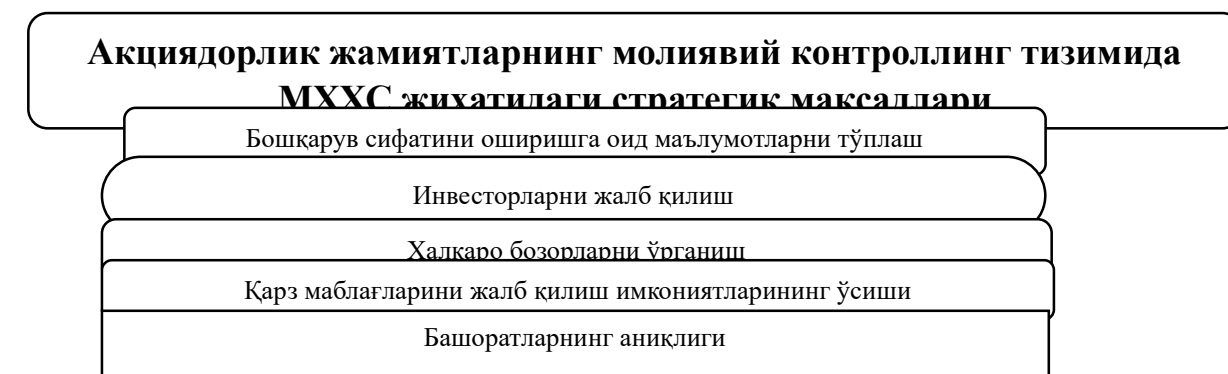
Шуни таъкидлаш керакки, молиявий назоратга асосланган молиявий менежментга ёндашув АЖнинг молиявий мақсадларини бажариш натижаларини баҳолашнинг муқобил йўналиши ҳисобланади. Молиявий контроллингни ташкил этишни ривожлантиришнинг асосий йўналишларидан бири бу стратегик йўналишга эга бўлган молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларини қўллашдир. МҲХС (молиявий ҳисоботнинг халқаро стандарти) АЖларнинг молиявий ҳолати тўғрисида очик ва шаффоф маълумотларни таҳлил қилиш ва улар буйича қарор қабул қилиш имконини беради. Молиявий контроллинг тизимида МҲХС ни қўллаш зарурати қуйидагилар билан боғлиқ: хўжалик юритувчи субъект тўғрисидаги маълумотлар ошкор қилинади; таққослаш ҳисоботларни дунёнинг бошқа қисмларидаги акциядорлик жамиятларилар ишининг натижаларини малакали таққослаш, шунингдек, турли даврларнинг молиявий натижаларини баҳолаш, уларнинг фаолияти самарадорликни таъминлаш, маҳсулот сотиш рентабиллигини ошириш, молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларидан фойдаланиш орқали акциядорлик жамиятларининг вазифаларини кенгайтириш даражасини юксалтириш мақсадга мувофиқдир.

1-Расм. Акциядорлик жамиятларида молиявий менежмент тизимида молиявий контроллингни амалга ошириш схемаси³⁹

Молиявий контроллингни ривожлантириш йўналишларидан бири бўлган МХХС ни қўллаш, бутун бошқарув жараёнининг самарадорлигини сезиларли даражада оширади. Молиявий контроллингнинг самарадорлиги, инвестицион лойиҳанинг давомийлиги ва самарадорлигига АЖларнинг унга кириш усули орқали таъсир қилади. Молиявий контроллинг босқичларининг кетма-кетлиги ажралиб туради. АЖларнинг молиявий контроллинг тушунчасининг мазмунини ўрганиш натижасида уни талқин қилишда тизимлаштирилган ёндашувлар, ўз вақтида аниқлайдиган ва уларни олдини оладиган молиявий бошқарув тизими сифатида келажакда уларнинг самарали ишлашини таъминлашга қаратилган. Қуйидаги 2.6 расмда акциядорлик жамиятларнинг молиявий контроллинг тизимида МХХС жиҳатидаги стратегик мақсадларидан келиб чиқиб, акциядорларнинг эҳтиёжларини қондириш, бозор иштирокчилари учун маълумот олиш харажатларини минималлаштириш ва мол етказиб берувчилар, ҳамкорлар, ходимлар учун таҳлил қилиш учун афзалликлари мавжудлигини кўриб ўтамиз.

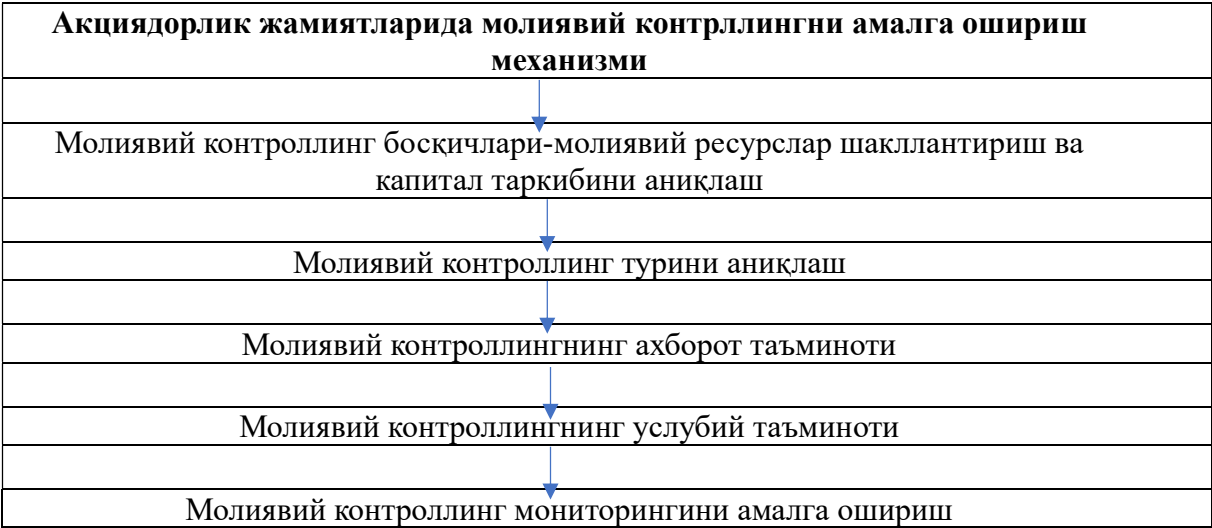

³⁹ Муаллиф томонидан шакллантирилган.

Хисоботнинг соддалиги, унинг шаффофлиги
Акциядорларнинг эҳтиёжларини қондириш
Бозор иштирокчилари учун маълумот олиш харажатларини минималлаштириш
Таҳлил қилиш учун афзалликлари

2-Расм. Акциядорлик жамиятларнинг молиявий контроллинг тизимида МХХС жиҳатидаги стратегик мақсадлари⁴⁰

Қуйидаги расмда акциядорлик жамиятларида молиявий контроллингни амалга ошириш механизмини кўриб ўтамиз. Молиявий контроллингни амалга ошириш механизми ўзаро боғлиқ элементларни бирлаштирган ҳолда тавсифланади. Қўйидаги 2.7. расмда ушбу механизми кўриб ўтишимиз мумкин.

3-Расм. Акциядорлик жамиятларида молиявий контроллингни амалга ошириш схемаси⁴¹

МХХС дан фойдаланиш акциядорлик жамиятларига ҳорижий инвесторларни жалб қилиш халқаро молия кредит институтларидан маблағларни жалб этиш имконини бериб қолмасдан, унинг молиявий ҳолатидан хабордор қилади. Қолаверса, акциядорлик жамиятига алоқадор бўлган шахсларни қуйидагилар буйича маълумотлар олиш қулайлигини яратади.

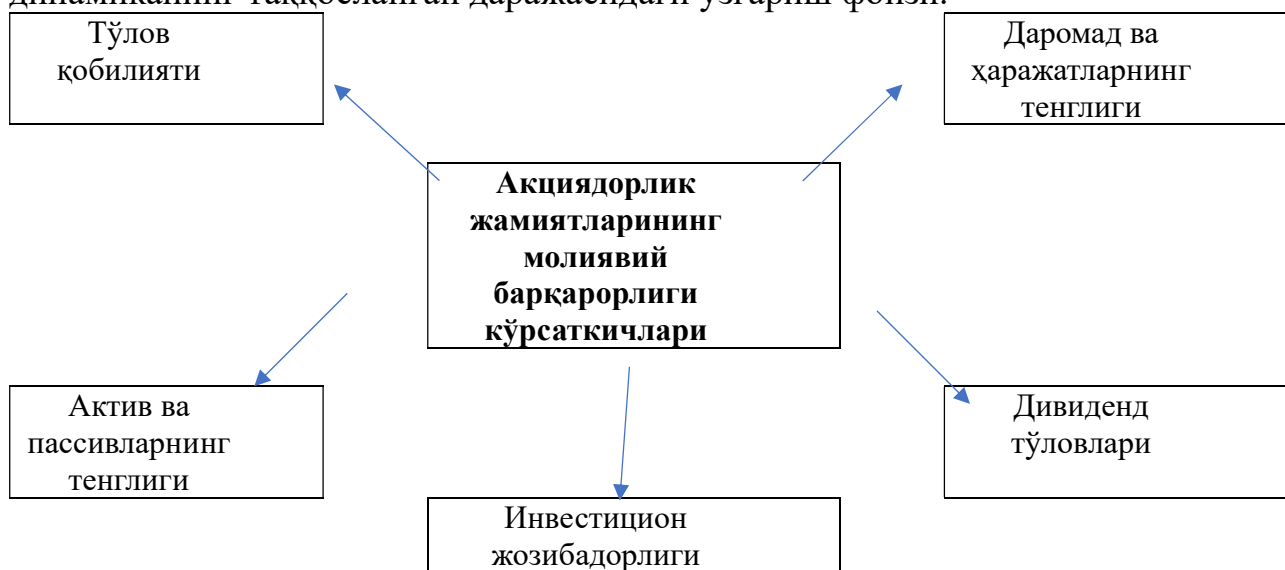
- 1) акциядорлик жамиятлари молиявий ресурсларининг шаклланиши ва тақсимоти;
- 2) операцион, молиявий ва инвестицион фаолиятлар устидан назоратни олиб бориш;
- 3) унга ахборот ва услубий ёрдам кўрсатиш;

⁴⁰ Муаллиф томонидан шакллантирилган.
⁴¹ Муаллиф томонидан шакллантирилган.

4) молиявий мониторинг қилиш жараёнига тизимли ёндашувни амалга ошириш.

Уни амалга ошириш жараёнида молиявий контроллинг турларини тўғри аниқлаш муҳимлигини англаш лозим. .

Молиявий контроллингни ташкил этишни баҳолаш кўрсаткичларнинг ҳақиқий қийматларининг тавсия этилган даражадан оғишларини аниқлашга, бундай оғишларнинг сабабларини изоҳлашга асосланган. Мутлақ ва нисбий оғишлар мавжуд. Мутлақ оғишлар бир қатор динамиканинг таҳлил қилинган даражаси олдинги ёки асосий даражага нисбатан қанча бирлик ўзгарганлигини кўрсатади, нисбий оғиш-бу олдинги ёки асосий даражага нисбатан бир қатор динамиканинг таққосланган даражасидаги ўзгариш фоизи.

4-Расм. Акциядорлик жамиятларининг молиявий барқарорлиги кўрсаткичлари⁴²

“Нукус вино заводи” акциядорлик жамиятида фойданинг юқори миқдори асосий фаолиятдан олинadиган фойда ташкил қилади .

Умуман олганда, Ўзбекистонда фаолият юритувчи АЖларининг молиявий контроллинг тизими қуйидагиларга асосланиши керак:

- уларнинг ривожланиш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда мустақил миллий моделни шакллантириш;
- акциядорлик жамиятлари активлари таркибини таҳлил қилиш;
- акциядорлик жамиятларидаги ўз аро қарздорлик ҳажмини аниқлаш;
- ноаниқлик шароитида ишлаш, бу уни тавсифловчи молиявий кўрсаткичлар қийматидаги оғишларнинг тасодифий хусусиятини белгилайди-мезо-ва микро даражаларда унинг намоён бўлиш хусусиятларини аниқлаш;
- АЖларнинг молиявий контроллингни бир хил босқичларда амалга ошириш механизмини ишлаб чиқиш;
- бухгалтерия ҳисоби, унинг муқобил турларини ишлаб чиқиш;

⁴² Муаллиф томонидан шакллантирилган.

– тизимда фикр-мулоҳазаларни тақдим этиш, стратегик мақсадларни аниқлашга имкон беради. унинг фаолияти натижаларини назорат қилиш;

- корпоратив бизнес жараёнларини электрон форматга айлантириш орқали уни босқичма-босқич рақамлаштириш.

Мураккаб молиявий контроллинг тизимига таъсир килувчи безовталикларнинг хилма-хиллиги унинг тахмин қилинган ҳолатларининг етарли даражада хилма-хиллигини келтириб чиқаради. Хилма-хиллик қонунига кўра, тизимда самарадорликка эришиш АЖларнинг молиявий контроллингини амалга ошириш шакллари, турлари ва усуллари доимий равишда янгилашни талаб қилади. Акциядорлик жамиятларида молиявий контроллинг асосан акциядорлик жамиятларининг молиявий барқарорлигини аниқлашга қаратилган. Уни қўйидаги расмдаги кўрсаткичлар гуруҳиларига ажратиш мумкин.

1.жадвал

“Нукус вино заводи” акциядорлик жамиятининг 2019-2023 йиллардаги асосий фаолиятдан фойдаси, млн. сўм⁴³

Кўрсаткичлар	2019	2020	2021	2022	2023
Реализациядан соф тушум	4389 8,7	6911 4,6	8573 3,8	10098 7,3	9799 8,1
Махсулот таннари	3463 3,4	5131 4,1	6570 3,5	68261, 1	7734 7,9
Ялпи фойда	9265, 2	1780 0,4	2003 0,3	32726, 2	2065 0,1
Давр харажатлари	6691, 9	1371 6,1	1741 1,6	18726, 1	1687 1,1
Ялпи фойдадан давр харажатлари чегирилгандан сўнги соф молиявий натижа (+), зарар (-)	2573, 3	4084, 3	2618, 7	14000, 1	3779
Асосий фаолиятнинг бошқа даромадлари	620,3	3919, 4	548,5	2120,5	758,4
Асосий фаолият фойдаси	2793, 6	9003, 7	3167, 3	16120, 7	4537, 4

2.8-жадвал маълумотларидан кўришимиз мумкинки, реализациядан тушумнинг 2019 йилги номинал миқдори 43898,7млн. сўмни, асосий фаолиятнинг фойдаси эса 2793,6 млн. сўмни ташкил қилган. 2023 йилга келиб

⁴³ “Нукус вино заводи” акциядорлик жамияти 2019-2023 йиллик молиявий ҳисоботлари асосида шакллантирилган.

эса маҳсулот реализациясидан тушум 97998,1 млн. сўмни, асосий фаолият фойдаси эса 4537,4 млн. сўмга етган.

Акциядорлик жамиятлари фаолияти давомида молиявий муносабатларнинг тўғри ташкил этилиши қўйилган мақсадга эришишда муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади. Шундан келиб чиққан ҳолда асосий эътиборни акциядорлик жамиятлари молиясини бошқаришни тўғри ташкил этишга қаратиш мақсадга мувофиқ.

Акциядорлик жамиятларини бошқарув ҳаракатларининг кетма-кетлиги алгоритми, биринчи навбатда, кейинчалик акциядорлик жамиятлари раҳбарияти томонидан мақбул молиявий қарорлари учун асос бўладиган маълумотларнинг ишончлилиги ва сифатини кафолатлаш учун бошқарув тизими қайси ахборот базасига асосланишини аниқ аниқлашдан иборат.

Муайян контекстда аниқ бўлган молиявий контроллинг элементларини киритиш мақсадга мувофиқ. Шундай қилиб, ушбу масала юзасидан асосий хулосаларимиз қўйидагилардан иборат:

1. Молиявий контроллинг турли хил акциядорлик жамиятларининг молиявий сиёсати ва бухгалтерия амалиётини такомиллаштиришнинг муҳим воситаси бўлиб хизмат қилади. Молиявий контроллингдан кенг фойдаланиш асосида ўзгарган иқтисодий шароитда акциядорлик жамиятларни бошқариш сифатини ошириш мумкин бўлади.

2. Мустақил бошқарув воситаларини ифодаловчи молиявий контроллинг маълумотларни тўлдиради ва бошқарувни унинг ишлаши учун зарур бўлган барча имкониятлар билан таъминлайди.

3. Молиявий контроллинг ҳисоботдаги маълумотларни бирлаштириш методологиясини тақдим этади, бу уларга бизнес фаолиятининг энг ижобий якуний натижаларига эришиш учун ўзларининг афзалликларидан тўлиқ фойдаланишга имкон беради.

ХУЛОСА

Мазкур тадқиқот натижалари молиявий контроллинг акциядорлик жамиятларида молиявий барқарорликни таъминлаш ва узоқ муддатли ривожланишга эришишда ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканини тасдиқлайди. Молиявий контроллинг тизими стратегик мақсадлар билан жорий молиявий фаолият ўртасида узвий боғлиқликни таъминлаб, қарор қабул қилиш жараёнининг асосланганлиги ва самарадорлигини оширади. Бу эса ресурслардан оқилона фойдаланиш, молиявий интизомни мустаҳкамлаш ва молиявий хатарларни ўз вақтида аниқлаш имконини беради.

Тадқиқот жараёнида аниқланганидек, молиявий контроллинг самарали жорий этилган акциядорлик жамиятлари ликвидлик, молиявий мустақиллик ва рентабеллик кўрсаткичлари бўйича барқарор натижаларга эга бўлиб, ташқи иқтисодий ўзгаришларга нисбатан юқори чидамлилиқ намоён этади. Шу билан бирга, молиявий контроллинг корпоратив бошқарув тизимини такомиллаштириш, шаффофликни ошириш ва акциядорлар ҳамда инвесторлар

ишончини мустаҳкамлашда муҳим институционал механизм сифатида намоён бўлади.

Хулоса қилиб айтганда, молиявий контроллинг акциядорлик жамиятлари фаолиятида фақат назорат воситаси эмас, балки барқарор қиймат яратишга қаратилган стратегик бошқарув инструменти ҳисобланади. Уни миллий иқтисодий шароитлар ва корпоратив амалиёт хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда жорий этиш акциядорлик жамиятларининг рақобатбардошлигини ошириш, молиявий барқарорликни мустаҳкамлаш ҳамда иқтисодий ўсишни таъминлаш учун муҳим илмий ва амалий аҳамият касб этади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Horváth P. Controlling. — München : Vahlen, 2011. — 620 p.
2. Weber J., Schäffer U. Einführung in das Controlling. — Stuttgart : Schäffer-Poeschel, 2018. — 512 p.
3. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. — Boston : Harvard Business School Press, 1996. — 322 p.
4. Kaplan R. S., Norton D. P. Strategy-Focused Organization. — Boston : Harvard Business School Press, 2001. — 416 p.
5. Anthony R. N., Govindarajan V. Management Control Systems. — New York : McGraw-Hill Education, 2014. — 768 p.
6. Drury C. Management and Cost Accounting. — London : Cengage Learning, 2018. — 864 p.
7. Glautier M. W. E., Underdown B. Accounting Theory and Practice. — London : Pearson Education, 2011. — 720 p.
8. COSO. Enterprise Risk Management — Integrating with Strategy and Performance. — New York : Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2017. — 176 p.
9. OECD. G20/OECD Principles of Corporate Governance. — Paris : OECD Publishing, 2015. — 72 p.
10. Altman E. I. Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy // Journal of Finance. — 1968. — Vol. 23, No. 4. — P. 589–609.
11. International Financial Reporting Standards. Management Commentary (Practice Statement). — London : IFRS Foundation, 2021. — 80 p.
12. International Integrated Reporting Council. The International <IR> Framework. — London : IIRC, 2021. — 44 p.
13. Global Reporting Initiative. GRI Sustainability Reporting Standards. — Amsterdam : GRI, 2020. — 450 p.
14. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов : пер. с англ. — М. : Олимп-Бизнес, 2019. — 1008 с.
15. Савицкая Г. В. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия. — М. : ИНФРА-М, 2020. — 378 с.
16. Ковалёв В. В. Финансовый менеджмент: теория и практика. — М. : Проспект, 2018. — 640 с.

17. Шеремет А. Д. Финансовый анализ. — М. : ИНФРА-М, 2019. — 432 с.
18. Ивашковская И. В. Корпоративные финансы и управление стоимостью компании. — М. : Юрайт, 2020. — 480 с.
19. Van der Stede W. A., Young S. M., Chen C. X. Assessing the quality of evidence in empirical management accounting research // Accounting, Organizations and Society. — 2005. — Vol. 30, No. 7–8. — P. 655–684.
20. Ўзбекистон Республикасининг корпоратив бошқарув ва акциядорлик жамиятлари фаолиятини тартибга солувчи меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлари. — Тошкент : расмий нашрлар.